

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Hadden we nog maar mensen als Lubbers

door Jan Jacob van Dijk De auteur is toezichhouder voorzitter van de Raad voor leefomgeving en infrastructuur (Rli) en plaatsvervangend voorzitter commissie mer en ecologische autoriteit.

Kees Jan de Vet blikt terug op zijn jaren als dijkgraaf en pleit voor een fundamentele herwaardering van waterbeleid, met meer focus op ecologie, innovatie en rentmeesterschap. Hij waarschuwt voor een aankomende watercrisis, benadrukt het belang van vooruitdenken, en bekritiseert de defensieve houding in de politiek.

Kees Jan de Vet is dijkgraaf van het waterschap Brabantse Delta, maar binnenkort neemt hij na zeven jaar afscheid als waterschapsbestuurder. 'Na ongeveer zeven jaar wordt het tijd om weer eens iets anders te gaan doen. Dat deed ik in mijn rol als burgemeester van Leusden, als lid van de directie van VNG, en nu ook als dijkgraaf.' Kort voor zijn vertrek, dat zal plaatsvinden op 1 mei, ontvangt hij mij in de foyer van het kantoor van het waterschap in Breda, en neemt mij mee naar het kasteeltje van Landgoed Bouvigne, gelegen achter het kantoor, om in een sfeervolle omgeving in gesprek te gaan.

De Vet is zijn loopbaan begonnen als fractiemedewerker bij de CDA-Tweede Kamerfractie. Dat was in de periode van het fractievoorzitterschap van Ruud Lubbers. 'Die bracht mij in aanraking met het Handvest van de Aarde en het rapport *Our common future* van Brundtland uit 1987. Ze keken

vooruit. Een van de indrukwekkendste rapporten van de laatste jaren is het document van het Planbureau voor de Leefomgeving geweest voor de VN-Waterconferentie in maart 2023, die Henk Ovink had geïnitieerd. Dat rapport was een rond verhaal, waarin ze vele delta's over de hele wereld hadden onderzocht.¹ Wat is er nu met de aarde aan de hand? Overal zag je de problemen met de verzilting, met de clusterbuien, met de klimaatverandering. Die klimaatverandering was voor mij de reden waarom ik dijkgraaf wilde worden.'

Het CDA heeft in de afgelopen decennia het rentmeesterschap vooral naar financieel-economische termen vertaald. Hoe kunnen we dat meer naar de ecologische dimensie transformeren?
'Toen Hans Borstlap op het WI werkte in de jaren tachtig, schreef hij *Werkloosheid en de crisis in onze samenleving*. Dat

Kees Jan de Vet

ging over drie dimensies: economie, ecologie en cultuur. Het zijn de zogeheten ronde verhalen, de complete verhalen, net zoals *Laudato Si'* en het Brundtland-rapport. Een crisis wordt eerst gevoeld door technuten en dan, na verloop van tijd, komt er een grote crisis en krijgt iedereen het tussen de oren. Kijk maar naar de bankencrisis, waar de experts ook al vóór de crisis wisten dat we grote risico's liepen. Pas bij de echte crisis werd iedereen zich bewust van de grote problemen. Bij water zitten we nu in zo'n voorfase: de technuten maken zich grote zorgen,

Interview in het kort:

- * Kees Jan de Vet stopt na zeven jaar als dijkgraaf en blikt terug op zijn loopbaan en motivatie. Hij is sterk beïnvloed door onder meer het Handvest van de Aarde en het Brundtland-rapport.
- * We staan aan de vooravond van een watercrisis: droogte, verzilting en slechte wateropslag maken het systeem kwetsbaar. Hoewel experts dit al zien, voelt het grote publiek het nog niet.
- * Er zijn structurele oplossingen nodig zoals wateropslag in diepe ondergrond en innovatiebeleid in plaats van alleen technische lapmiddelen. Het verhogen van de prijs van water zou innovatie kunnen stimuleren.
- * Waterbeleid moet breder worden bekeken en gekoppeld worden aan maatschappelijke thema's zoals migratie, landbouw en regionale ongelijkheid. De Vet roept op tot toekomstgericht denken en leiderschap in de geest van Ruud Lubbers.

want er zijn allerlei voortekenen voor een crisis, maar het grote publiek voelt dat nog niet zo. Het is wachten op zo'n rampzalige gebeurtenis.'

Maar hoe zie je dan de verbinding tussen de ecologie en het sociale vraagstuk?

'Grote delen van Afrika hebben nu al een probleem. Als er een tekort aan water is in Afrika, zorgt dat voor een stroom aan vluchtelingen. Ziedaar de verbinding tussen de ecologische vraagstukken en het sociale vraagstuk. In Zuid-Afrika komt er niet altijd

water uit de kraan als je in een hotel zit. Daar is water een schaars goed en verspillen mensen geen drinkwater. Hier kost het bijna niets en wordt het wel verspild.'

Moet de prijs van water in Nederland dan fors omhoog?

'Dat is een politieke discussie. Vanuit een economisch gezichtspunt zou je zeggen: water is een schaars goed, dus moet de prijs omhoog. Dat durft de politiek niet, en de vraag is ook of dat de benadering zou moeten zijn. Laat ik een voorbeeld noemen. Toen ik net was begonnen als dijkgraaf, kampten we met grote droogte. Wim van de Donk, de toenmalige commissaris van de Koning in Brabant, belde mij en wilde zich op de hoogte stellen van de gevolgen van de droogte. We zijn toen naar de bontenteelt in Zundert gegaan. Daar hadden ze allemaal kleine twijgjes die direct zouden verpieteren als ze geen water zouden krijgen. Ik kon echter niet anders dan een wateronttrekingsverbod instellen, vanwege de aanhoudende droogte. Ik dacht toen nog dat het misschien een incident zou zijn, maar gaandeweg kwam ik tot de conclusie dat het fundamenteeler was. Ik wilde het laten onderzoeken, grondig onderzoeken, maar kreeg er geen steun voor. Diverse partijen gingen ervan uit dat er altijd wel voldoende beschikbaar zou zijn. Maar in mijn ogen was dat niet houdbaar. Water onttrekken uit het grondwater onder natuurgebieden is op den duur onverantwoord. Gelukkig heeft de provincie wel het initiatief genomen om dit nader te onderzoeken onder leiding van Melanie Maas Geesteranus. Dat heeft geleid tot een grondwaterconvenant. Op basis daarvan bereidt het drinkwaterbedrijf Brabant Water nu als enige in Nederland voor om van zout water zoet water te maken.'

Maar dat is dan toch weer een technologische oplossing. Zijn we niet toe aan meer fundamentele keuzes?

'Het is nu nog een technische oplossing. Het zit in een voorfase. In Brabant wordt de crisis nog niet door iedereen gevoeld. De bontentelers in Zundert zijn bezig met de ontwikkeling van een visie op water voor 2040. Helaas maakt nog niet iedereen deze stap, maar je ziet wel dat we langzamerhand bij het kantelpunt komen. En dat zie je bij iedere crisis: sommigen zien het licht eerder dan anderen. Na verloop van tijd krijg je een kantelpunt. We naderen nu dat kantelpunt.'

Wat zie jij, vanuit jouw ervaring als dijkgraaf, als een oplossing voor het zoetwaterprobleem?

'Het is goed om na een periode van zeven jaar eens terug te blikken op wat goed is gegaan en wat niet. Laatst had ik een gesprek met Maarten van Aalst, de voorman van het KNMI.

Hij vertelde mij dat er tegenwoordig niet minder regen valt dan jaren geleden. Als dat zo is, dan moeten we nadenken over de vraag waarom er dan nu toch meer last is van droogte. Dat komt voor een belangrijk deel doordat we water snel afvoeren, wat

*Er zijn allerlei voor-
tekenen voor een crisis,
maar het grote publiek
ziet die nog niet*

gebeurt via een ingenieus systeem van horizontale afvoer via sloten, kanalen en beken. Dat bracht mij op de gedachte dat we meer moeten doen met de diepe ondergrond, de verticale afvoer. In de diepe ondergrond zouden we meer water moeten opvangen. Akkerbouwers in Wolphaartsdijk verkennen nu of ze in de diepe ondergrond onder een kleilaag zoet water kunnen opslaan. Dat vind ik een mooi initiatief. Ik vind dat we voor heel Nederland een kansenkaart moeten maken om te bezien waar we water in de diepe ondergrond kunnen opslaan.'

Moeten we niet, aan de hand van het profijtbeginfel, bedrijven die fors van ons waterbeleid profiteren, meer laten betalen?

‘Uit jouw vraagstelling komt iets strengs, iets negatiefs naar voren. Eigenlijk zouden we het moeten omdraaien: we moeten een innovatiebeleid maken waarin eerdergenoemde initiatieven gestimuleerd worden en bedrijven die in de oude groef blijven zitten worden bestraft. Sommige waterschapsbestuurders denken nog dat er vanuit andere delen van Nederland wel water hiernaartoe gebracht zal gaan worden. Ik zeg tegen ze dat dit niet realistisch is. In het oosten van het land hebben ze nu al grote problemen. Ze gaan echt geen zoet water naar ons brengen. We zullen echt anders en fundamenteeler naar dingen moeten kijken.’

Hebben we ook af en toe geen stok nodig om onwilligen op het goede pad te krijgen?

‘We moeten innovatie-budget dekken uit de algemene verhoging van de watertarieven. De algemene prijs gaat omhoog om het te besteden aan innovatiebudget. Dan heb je de goede beweging op gang gebracht.’

Maar kostprijsverhoging leidt altijd tot gekrakeel in Den Haag.

‘We moeten af van het centralisme vanuit Den Haag, waar ze wel even de prijzen gaan bepalen. Er zijn voldoende mooie initiatieven die zoden aan de dijk zetten. Dat heeft economische kracht en is veel beter dan het Haagse centralisme.

Kijk naar die stikstofcommissie: Den Haag zou het wel even bepalen. De innovatieprikkels hebben meer impact in deze voorfase voor de grote veranderingen. Als die grote crisis eenmaal aanbreekt, is er voldoende draagvlak voor prijsverhogingen.’

Wat moet je met verzilting doen? Moeten we boeren waarschuwen dat we niet kunnen blijven doorgaan met maatregelen tegen de verzilting?

‘Ik zou kiezen voor een minder defensieve houding. In plaats van de verzilting tegen te gaan, kun je boeren ook vragen om andere gewassen te telen. De BBB zit vaak nog in die conservatieve groef; maar wil je echt vanuit een defensieve houding de verzilting koste wat kost tegenhouden, tot aan de afsluiting van de Oosterschelde aan toe, of ben je met de toekomst bezig? Ik kijk dan liever naar het vooruitkijken van Lubbers. Dat biedt meer perspectief dan de defensieve houding.’

We moeten voor heel Nederland een kansenkaart maken om te bezien waar we water in de diepe ondergrond kunnen opslaan

Wat moet er in het CDA-verkiezingsprogram over water komen te staan?

‘Zonder water is er geen toekomst. Dus moeten we ermee aan de gang. Bovendien is het een sociaal-economisch vraagstuk. Het watervraagstuk is geen geïsoleerd vraagstuk; je moet het breder zien, in

samenhang. En je moet vooruitdenken, zoals Lubbers dat deed.’

Wat denk je van deze titel boven het artikel: ‘Hadden we nog maar mensen als Lubbers’?

‘Akkoord, maar dan wel met de ondertitel: “Gelukkig hebben wij Bontenbal”.’

1 Planbureau voor de Leefomgeving, *The Geography of Future Water Challenges – Bending the Trend*. Den Haag: PBL, maart 2023.